

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД СИСТЕМНИХ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто основні тенденції розвитку малого бізнесу в Україні та за її межами. Обґрунтовано основні напрямки стимулювання та підтримки діяльності малих підприємств в сучасних умовах господарювання

Постановка проблеми. Уповільнення процесів ринкового реформування економіки України, не сформованість активних і легальних мотивацій підприємництва загострюють необхідність пришвидшеного становлення чітких напрямків державного регулювання економічних процесів, адекватних вирішенню цих задач. Одним з найважливіших елементів цього спрямування є стимулювання розвитку малого підприємства, від ефективності якого залежать темпи та спрямованість ринкових перетворень.

Однак труднощі функціонування малого бізнесу свідчать, що в теоретичному і практичному плані залишаються не до кінця вирішеними проблеми наукового та методичного забезпечення послідовної та стабільної державної політики стосовно цієї категорії суб'єктів господарювання.

В зв'язку з цим удосконалення системи стимулювання підприємництва в цілому та особливо розробка рекомендацій щодо ефективного використання малими підприємствами наявних можливостей в процесі податкового планування та фінансово-економічного спрямування набувають особливого значення на сучасному етапі розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток теорії малого підприємства, удосконалення методичних підходів, методів та інструментарію стимулювання діяльності малих підприємств знаходяться в центрі уваги багатьох науковців. Серед вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, які внесли суттєвий вклад у розробку наукових засад розвитку підприємства та відповідних механізмів його активізації, слід виділити таких авторів, як О.В. В'ялець: "Можливість підприємства ефективно функціонувати як в короткостроковому, так і в довгостроковому періодах визначається його спроможністю забезпечити достатній рівень прибутковості" [3; с. 109]; О.С. Вітковський: "В сучасних реаліях швидкоплинності умов зовнішнього середовища для забезпечення свого існування та ефективного функціонування підприємство повинно своєчасно і адекватно реагувати на зовнішні зміни..." [5; с. 30]; П.В. Ворона, О. Гребінчук, С.Г. Дрига: "Саме програмними заходами створюються необхідні умови щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства..." [10; с. 11]; І.М. Новак, В.О. Оницько: "Основою оптимізації процесу фінансового забезпечення підприємства є вдосконалення управління процесом регіонального розвитку підприємства..." [19; с. 143]; В.Г. Поліщук: "Мале підприємство потребує впровадження дієвих стимулюючих інструментів..." [21; с. 59] та інших.

Визнаючи важливість і практичну корисність наукових праць цих учених, зауважимо, що дана проблема повністю не досліджена, багато питань є ще невирішеними та залишаються дискусійними.

Мета дослідження. Обґрунтувати та удосконалити основні напрямки стимулювання виробничо-господарської діяльності малих підприємств та розробити практичні рекомендації щодо адаптації суб'єктів малого підприємства до чинних і перспективних механізмів їх подальшого розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Невід'ємною складовою світової ринкової господарської системи є мале підприємство. В

економічній науці давно вже стали аксіоматичними поняття що: по-перше, малий бізнес відіграє найважливішу роль при вирішенні задач економічного та соціального розвитку держави, по-друге, формування культури підприємства життєво необхідне для економічного росту і конкурентоспроможності, і, по-третє, що активна державна підтримка розбудови малого бізнесу в майбутньому забезпечує створення більшої чисельності робочих місць, збільшує базу оподаткування і ріст національного доходу [17, с. 61].

Саме цим визначається те істотне значення, яке набув малий бізнес у сучасному суспільстві, і пояснюється значна та ретельно продумана державна підтримка малого і середнього бізнесу на Заході.

В Україні малий бізнес як самостійне соціально-економічне явище розвивається в складних умовах нестабільної економіки і стикається з безліччю проблем. Малі та середні підприємства створюються, мають певну підтримку, але конкурентоспроможного підприємницького типу господарювання в малому бізнесі ще не створено [14, с. 103].

Важливо зазначити, що на сьогодні мале підприємство розвивається в критичних умовах і тому воно в значній мірі потребує позитивного стимулювання.

Виходячи з цього необхідно виділити основні напрямки за якими в подальшому відбуватиметься вирішення даної проблеми:

- збалансована фінансова політика держави по відношенню до малого підприємства;
- реформування податкової системи в бік стимулювання розвитку даного бізнесу;
- формування ринкової інфраструктури як стимулюючого фактора розвитку та підтримки малих підприємств;

Ринкова економіка чітко вимальовує можливість банкрутства, особливо це стосується малих підприємств, які ще не мають стійкого "ґрунту" для своєї економічної діяльності. Тому від початку своєї діяльності, а саме - від складання бізнес-плану, керівники мають чітко усвідомлювати, за рахунок яких фінансових ресурсів вони будуть здійснювати свою діяльність, куди їх ефективніше вкласти, щоб отримати економічний ефект.

Забезпечення зростання суспільного багатства можливе лише за умов ефективності конкретних форм розподілу, перерозподілу і використання наявних фінансових ресурсів і фінансового потенціалу держави, в чому і проявляється фінансова політика держави по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності в цілому та малого бізнесу, зокрема.

Серед головних напрямів реалізації фінансової політики держави слід виділити стимулювання розвитку малого підприємства. Аналіз показав, що мале підприємство в Україні протягом останніх років забезпечувало близько 10 – 11 % ВВП країни. В країнах з розвинутою ринковою економікою (США, Японія, Німеччина) даний показник сягає 65-80 %. У Німеччині ще на початку 90-х років підприємствами малого та середнього бізнесу створювалося близько 50 % ВВП [6, с. 80].

У світовій господарській системі, за даними ООН, малі й середні підприємства забезпечують робочими місцями майже 50 % працюючого населення усього світу, а обсяг виробництва у цьому секторі у різних країнах складає від 33 до 66 % ВВП (рис. 1).

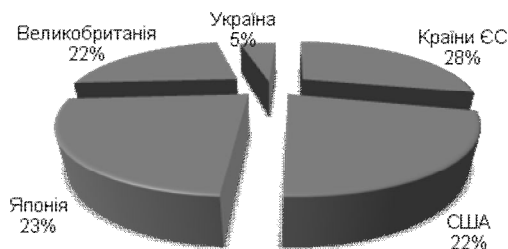

Рис. 1. Частка малого бізнесу у складі ВВП країни

[розроблено авторами за даними статистичних досліджень]

В Україні в останні роки спостерігається тенденція до зменшення кількості працівників, зайнятих у малому бізнесі, про що свідчать наступні статистичні дані [4, с. 61]. Так, діючих малих підприємств у 1991 році налічувалося 19,6 тис. одиниць; 3637,0 осіб зайнятого населення, а в 2003 році – 272,7 тис. одиниць із зайнятістю біля 2 млн. осіб. Особливо динамічно зростала кількість діючих суб'єктів малого підприємництва в перші роки незалежності України (1991 – 1993 рр.) – в зв'язку з проведенням малої приватизації та формуванням законодавчої бази (яка спонукала підприємливих осіб на законних підставах організувати свій приватний бізнес). За ці роки кількість малих підприємств зросла в 3,8 рази.

У другій половині 90-х років темпи зростання малих підприємств загальмувалися. Почала скорочуватись середньостатистична чисельність працівників у малому бізнесі, особливо негативним стало те, що більшість зареєстрованих малих підприємств не діяла, або займалась торгівлею та громадським харчуванням. При загальному збільшенні підприємств кількість зайнятих працівників скорочувалась. За 2009 рік загальна кількість найманих працівників зменшилась на 990 осіб порівняно з 2008 роком [8].

Аналіз статистичних даних засвідчує, що частка найманих працівників малих підприємств у загальній кількості працівників за видами економічної діяльності складає 18,4 %, а в готелях та ресторанах – 49 %, надання послуг в сфері культури та спорту – 41,3 %, освіта – 40,8 %, операції з нерухомістю і послуги підприємствам – 46 %. Отже, саме в названих видах економічної діяльності перевага належить малим підприємствам, в той час як у промисловості лише 9 %, сільському господарстві 15,4 % працівників зайнято в малому підприємстві [17, с. 62].

У 2007 – 2009 рр. малі підприємства України завершили свою господарську діяльність з від'ємним фінансовим результатом. Фінансовий результат (сальдо) підприємств України від звичайної діяльності до оподаткування у 2009 році проти 2008 року зменшився на 61,4 % – до 6 млрд. 455,8 млн. гривень.

Вітчизняні науковці низьку прибутковість пов'язують з надмірною багатопрофільністю малих підприємств. З цих позицій вони не витримують конкуренції, характеризуються меншою стабільністю, оскільки диверсифікація вимагає високої маневреності у використанні фінансових ресурсів.

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування за вказані періоди, відповідно, зменшився на 2,8 % і збільшився на 67,2 %, збитки зросли в 2,5 і 1,8 рази.

За даними Держкомстату, в 2009 році прибуток одержали 56,8 % всіх підприємств країни – вони завершили період з фінрезультатом 22 млрд. 425,1 млн. грн. Зі збитком січень-лютий завершили 43,2 % підприємств України, їх фінрезультат становив 15 млрд. 969,3 млн. грн.

У 2009 році проти аналогічного періоду 2008 року частка збиткових підприємств України збільшилась на 8,7 %.

Але слід враховувати той факт, що частина малих суб'єктів господарювання лише декларують збитковість, приховуючи свої фактичні прибутки [4, с. 62].

Найважливіша причина невдач вітчизняного малого бізнесу вже на старті полягає в тому, що українці, охочі зайнятися підприємництвом, після створення малих підприємств стикаються з непривабливою реальністю. Величезні бюрократичні перепони, корупція з боку численних чиновників (преференції “своїм фірмам”, “наїзди” на конкурентів, хабарництва тощо), відсутність довгострокових і дорожніх будь-яких кредитів, складність, суперечність і нестабільність законів, постанов, інструкцій, дуже високі ставки податків, обов'язкових платежів, плата за ліцензії, патенти тощо.

У рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business-2011 Україна зайняла 145 місце, піднявшись на дві позиції з минулого рейтингу. Про це йдеться в рейтингу Doing Business-2011, підготовленому Світовим банком і Міжнародною фінансовою корпорацією [25].

Варто зазначити, що в умовах ринкової економіки мале підприємство, як виробник, може стати в нагоді великому, взявши на себе окремі функції, що не властиві провідній спеціалізації великих компетенції (допоміжне виробництво, ремонтне обслуговування, туристичне обслуговування, харчування тощо) [17, с. 63].

Малий бізнес щораз ширше використовує практику роботи без оформлення договорів, а також намагається переводити свої операції у готівковий оборот з метою мінімізації оподаткування. Найчастіше малі підприємства є вимушеними учасниками тіньової економіки, яких туди “заганяють” податковий тиск, державна бюрократія тощо.

Як показує досвід економічно розвинених зарубіжних країн, зокрема країн Європейського Союзу, створення умов для розвитку підприємництва, як найпотужнішого ресурсу економіки та соціальної сфери, має бути одним з пріоритетів у діяльності органів влади як на регіональному, загальнодержавному, так і міжнародному рівні. Адже в країнах з розвинутою ринковою економікою, де малий бізнес забезпечує 60-70 % ВВП, на його підтримку щорічно спрямовується 2-3 % видаткової частини бюджету. Це зумовлено тим, що поряд з соціально-економічною значущістю, малий бізнес має низький ступінь життєздатності та є найбільш вразливим до таких явищ, як інфляція, обмеженість фінансових ресурсів, конкуренція великих корпорацій тощо. Натомість у нашій країні малими та середніми суб'єктами підприємництва виробляється лише 11 % ВВП.

Як свідчить вітчизняний досвід, малі підприємства є нестійкими – протягом перших 5 років свого існування 50-70 % із них банкрутує. Темпи розвитку малого підприємництва сьогодні ще не досягають рівня розвитку малого підприємництва в розвинених країнах світу. Так, в країнах ЄС на 10 тис. осіб населення в середньому припадає близько 450 малих та середніх підприємств, в Японії – до 500, в США – до 750, в Україні – лише 57. Фактичну та прогнозовану динаміку щорічних темпів приросту загальної кількості суб'єктів малого підприємництва в Україні продемонстровано на рис. 2.

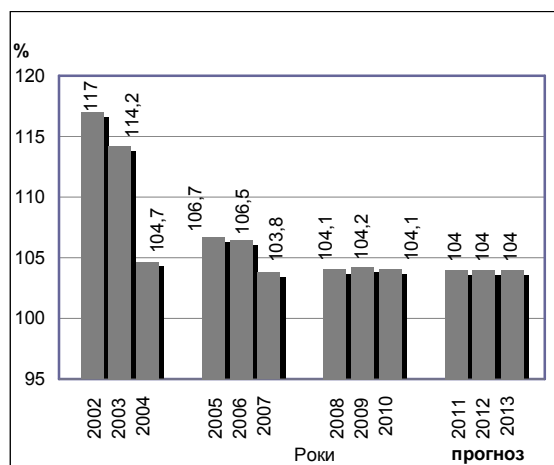

Рис. 2. Фактична та прогнозна динаміка щорічних темпів приросту загальної кількості суб'єктів малого підприємництва в Україні

[розраховано авторами за даними статистичних досліджень]

За таких умов державна підтримка малого та середнього підприємництва в Україні є вкрай необхідною, без неї неможливі повноцінні ринкові відносини та конкурентне середовище. Адже саме мале підприємництво є тим ринковим механізмом, який без особливих зусиль держави створює додаткові робочі місця і вирішує соціальні проблеми на рівні регіонів. У цьому напрямі актуальним є вивчення та застосування позитивного досвіду європейських країн в рамках застосування сучасних форм та методів підтримки малого та середнього підприємництва як на рівні держави, так і на рівні спеціальних агентств, фондів, інформаційних мереж, приватних організацій, громадськості.

Одним із напрямків такої підтримки повинно стати реформування законодавства, а саме перетворення податкової системи на стимулюючий фактор розвитку малого бізнесу.

Незважаючи на запровадження єдиного пільгового податку для мікропідприємств у січні 1999 року, податкова система в Україні ще не є сприятливою для розвитку малого бізнесу. Потрібно реформувати податкову систему для усіх підприємств: зменшити податковий тиск шляхом зниження податків на заробітну плату, ПДВ, митних зборів на імпортовану продукцію, розширення бази оподаткування тощо.

Саме для цього декілька років тому розпочалася розробка нового Податкового кодексу, який вступив в дію з 1 січня 2011 р. За цим кодексом передбачається встановлення нульової ставки на прибуток для малого бізнесу – на 5-річний період, для готельного бізнесу і легкої промисловості – на 10-річний період. Зниження ставки податку на додану вартість з нинішніх 20 % до 17 % з 1 січня 2014 року, при цьому не уточнюється, чи буде зниження ПДВ поетапним або одномоментним. Проект Податкового кодексу передбачає поетапне зниження податку на прибуток підприємств з 25 % до 16 % за період з 2011 по 2014 рік. Зокрема передбачається, що з 2011 року ставка податку на прибуток буде зменшена з 25 % до 19 %, з 2012 року – з 19 % до 18 %, з 2013 року – з 18 % до 17 % і з 2014 року – з 17 % до 16 %. Також Кабінет Міністрів пропонує Верховній Раді встановити єдиний податок для фізичних осіб-підприємців при річному обсязі доходу до 300 тис. гривень. [21, с. 59].

Практичний досвід застосування спрощеної системи оподаткування в Україні дає достатньо підстав говорити про позитивний вплив цього режиму оподаткування на сектор малого підприємництва, що дозволяє максимально спростити облік і контроль за діяльністю суб'єктів підприємництва і забезпечує стабільні надходження в бюджет.

Підтвердженням вказаного є те, що з кожним роком спостерігається тенденція зростання основних показників діяльності суб'єктів спрощеної системи оподаткування.

Так, сьогодні значна частина від загальної кількості суб'єктів малого підприємництва обрали спрощену

систему. За даними Державної податкової служби України спрощену систему оподаткування на 2011 рік обрали близько 1 млн підприємців.

"Від фізичних осіб-підприємців прийнято близько 1 млн. заяв про перехід на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності на 2011 рік" [9].

Суб'єкти – "спрощенці" забезпечили роботою 1,5 млн. громадян.

Головний позитив спрощеної системи оподаткування, полягає в тому, що вона створює найбільш сприятливі умови податкового режиму для малого бізнесу. Чимала кількість підприємців і малих підприємств не ховається в "тінь" і декларує свої реальні прибутки і сплачує податки. Спрощена система зменшує тяганину в контролюючих органах із здаванням звітних документів.

Існуючий сегмент малого підприємництва в Україні свідчить про необхідність стимулювання його розвитку з боку держави, а отже, і продовження дії спрощеної системи оподаткування. Оскільки потужний сектор малого бізнесу є саморегулюючим механізмом, що найкращим чином здатний усунути кризові явища в економіці, то малий бізнес потребує встановлення чіткого законодавчого регламентування умов здійснення підприємницької діяльності та стабільності.

Єдиний податок – це встановлений державою консолідований податок для визначеної частини суб'єктів малого підприємництва, який замінює справляння певної сукупності передбачених законодавством обов'язкових платежів та зараховується до бюджетів і державних цільових фондів у відповідних пропорціях, характеризується добровільністю обрання платниками його сплати та має на меті спрощення оподаткування доходів цих суб'єктів.

Як зазначають деякі фахівці, "правовий аналіз сучасної теорії та практики оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва єдиним податком за дванадцять років його існування свідчить про те, що він є ефективним інструментом державної підтримки малого підприємництва. На практиці перехід на сплату єдиного податку з метою зниження податкового навантаження (як один із напрямків оптимізації податкового планування) часто сприймається контролюючими органами як "ухилення від оподаткування" [7, с. 11; 12, с. 77-78; 13, с. 283].

На сьогодні дуже актуальним є питання: для кого саме були створені спрощені режими оподаткування і в якому вигляді вони повинні продовжуватися та удосконалюватися. Це пов'язано з тим, що сьогодні поряд з результативним впливом спрощеної системи оподаткування як на формування доходної частини бюджету, так і на розвиток підприємництва, тенденціями збільшення і суб'єктів малого бізнесу, і податкових надходжень, є ціла низка фактів, які мають і негативні тенденції. А окремі з них навіть дискредитують спрощену систему оподаткування, обліку і звітності. І саме це

спонукає досить впливові посадові особи пропонувати взагалі скасування спрощеної системи оподаткування.

Для розв'язання проблеми детінізації заробітної плати та достатнього рівня надходжень до відповідних цільових позабюджетних страхових фондів було ухвалено Закон України "Про єдиний соціальний внесок". Цей закон спростили систему адміністрування страхових внесків, полегшить роботу суб'єктів підприємницької діяльності з їх сплати до різноманітних цільових позабюджетних страхових фондів, зменшення кількості перевірок контролюючими органами буде в чотири рази у зв'язку зі сплатою одного соціального внеску замість чотирьох (внесок на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань).

Також слід зазначити, що середній рівень індексу інфляції за період з 1 січня 1999 р. поступово змінювався і на 1 січня 2011 р., становить 101,0 %. Мінімальна плата становила – на 31 грудня 2009 р. 744 грн., а з 1 квітня 2011 р. вона становить 960 грн. Тобто, мінімальна заробітна плата з 1999 року збільшилася у 16,5 рази. Законодавством України передбачено і подальше зростання мінімальної заробітної плати (з 01.10.2011 – 30.11.2011 розмір місячний - 985 грн, а на 31.12.2011 розмір місячний – 1004 грн) [8].

Отже, встановлений у 1998 році Указом Президента України граничний обсяг виручки від реалізації та розміри ставок єдиного податку на сьогодні є економічно невиправданими та неадекватними сьогодишнім умовам ринкових відносин.

Тому, підсумовуючи викладене, шляхами вдосконалення спрощеної системи оподаткування малого підприємництва можуть бути наступні:

- закріплення спрощеної системи оподаткування шляхом прийняття спеціального закону або окремої глави Податкового кодексу України, що вже зроблено на сьогодні, але потребує доопрацювань з боку законодавчих органів влади, особливо враховуючи інтереси і пропозиції широкого кола малих підприємств України;

- здійснення індексації показника єдиного податку та обсягу виручки від реалізації продукції з урахуванням рівня інфляції за період з 1999 по 2011 рр.;

- визначення критерієм застосування спрощеної системи оподаткування доходу замість виручки від реалізації продукції;

- передбачення можливості щорічного збільшення граничного рівня обсягу доходу для фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб та розміру ставок єдиного податку для фізичних осіб на корегуючий коефіцієнт, який встановлюється щорічно на кожний наступний календарний рік та враховує зміну споживчих цін на товари (роботи, послуги) в країні за попередній календарний рік;

- підвищення відповідальності суб'єктів малого підприємництва у разі порушення ними норм, які визначають порядок застосування спрощеної системи оподаткування;

- конкретизація кола платників, на яких не поширюється спрощена система оподаткування, обліку та звітності, зокрема не поширення спрощеної системи оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва на страхових (перестрахових) брокерів, страхових агентів, суб'єктів господарювання, які провадять діяльність у сфері фінансового посередництва, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші фінансові установи;

- вилучення з переліку видів діяльності, на які поширюється дія спрощеної системи оподаткування, тих видів діяльності, які є високорентабельними;

- вилучення з переліку видів діяльності фізичних осіб – підприємців, на які поширюється дія спрощеної системи оподаткування, зокрема такі: аудиторську, рекламну, бухгалтерську, адвокатську діяльність; діяльність у сфері права, інжинірингу, діяльність з консультування з питань комерційної діяльності та управління; допоміжну діяльність

у сфері державного управління; посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна;

- передбачення оподаткування суми перевищення граничного річного доходу;

- зміна переліку податків і зборів (обов'язкових платежів), які входять до складу єдиного податку, зокрема, вилучення з його складу ресурсних платежів та плати за землю, а також включення до складу єдиного податку ринкового збору та єдиного соціального внеску.

У процесі дослідження ефективності фінансового забезпечення розвитку підприємництва на регіональному рівні встановлено, що для оптимізації даного процесу можливе застосування таких заходів.

По-перше, пропонується розподілити процес управління фінансовим забезпеченням регіонального розвитку підприємництва на два види підтримки: прямий і непрямий. До прямого виду підтримки віднести безпосереднє введення податкових пільг для малих фірм, виділення бюджетних коштів для пільгового фінансування їх перспективних інвестиційних проектів.

За цим напрямом непряма підтримка малих підприємств повинна здійснюватися державою опосередковано, тобто через стимулювання великих і середніх корпорацій, банків, страхових компаній, громадських організацій, а також залучення елементів інфраструктури малого бізнесу, які забезпечують загальні умови його розвитку навчальних центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків, лізингових, консалтингових, аудиторських, юридичних фірм. До непрямого виду можуть належати такі форми підтримки, як виділення субвенцій та дотацій регіонам і муніципальним утворенням у якості преміювання за високий рівень розвитку малого підприємства. Прикладом непрямої форми є широко застосовуване у США надання великим корпораціям державного замовлення за умови розміщення ними на малих підприємствах замовлень на виробництво встановленого відсотка комплектуючих.

По-друге, пропонується виокремити три види підтримки: організаційно-структурну, фінансово-податкову і майнову.

Перший із перерахованих видів підтримки повинен охоплювати форми, пов'язані з регламентуванням діяльності малих підприємств, а також із створенням різних структур, що надають послуги малому бізнесу. До них належать, наприклад, спрощена реєстрація суб'єктів малого підприємництва, надання маркетингової інформації на пільгових засадах, консалтинг і аудит.

У межах фінансово-податкового виду підтримки можливе використання різних форм прямого і непрямого фінансування малого бізнесу та застосування податкових важелів для стимулювання його розвитку. В цю групу входять надання податкових і митних пільг, стимулювання банків та страхових компаній щодо кредитування чи страхування малих підприємств; фінансові й податкові форми державної підтримки малого підприємства.

Але в умовах нестабільності та невизначеності комерційні фінансово-кредитні установи не активно співпрацюють із підприємствами малого та середнього бізнесу. Це пов'язано з відсутністю високоліквідної застави, підвищеним рівнем ризику, незначними прибутками в абсолютному вираженні порівняно з кредитуванням корпоративних клієнтів. Отже, на сьогодні підприємства малого і середнього бізнесу не є привабливими клієнтами для комерційних банків. Водночас слід зауважити, що на ринку діють занадто високі ставки кредитів, це робить банківські кредити недоступними для цього сектора економіки.

Одним із важливих напрямів розв'язання цього питання малого бізнесу може стати упровадження державного механізму стимулювання комерційних банків до видачі позик (пільгових позик) малим підприємствам. А його дієвим елементом може бути звільнення від оподаткування банківських коштів, направлених до фонду кредитів малому бізнесу, і надання державної гарантії повернення позички. Варто поширити на сектор малого підприємства також новітні банківські послуги, а саме факторинг, фінансовий лізинг і овердрафт.

Окрім банківських установ необхідно також стимулювати розвиток фінансового небанківського сектора в Україні, що формується на основі розвитку організацій підтримки підприємництва, разом з інноваційними й інвестиційними установами, лізинговими компаніями, фінансово-кредитними установами, гарантійними установами тощо.

Майновий вид підтримки малого бізнесу передбачає активне залучення в цей процес державної власності до того

ж не лише матеріальної, але й інтелектуальної; наприклад, упровадження на малих підприємствах нових технологій, проведення лізингових операцій, застосування гарантійних механізмів із використанням державного майна.

Таким чином ми маємо змогу виділити шість конкретних груп, які об'єднують форми державної підтримки малих підприємств та підвищують ефективність управління фінансовим забезпеченням регіонального розвитку підприємництва (табл. 1).

Таблиця 1. Форми державної підтримки малого бізнесу

Прямі	Непрямі
Організаційно-структурна підтримка	
<ul style="list-style-type: none"> – вилучення мінімальної плати за ліцензування діяльності та сертифікацію продукції; – упорядкування системи контролю і перевірок малих підприємств, а також захист прав підприємців; – забезпечення соціальної безпеки 	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювання зв'язків між великими і малими фірмами на засадах франчайзингу, субпідряду та лізингу (нормативно-правове забезпечення, державне замовлення для великих фірм з обов'язковим залученням малих); – інформаційно-маркетингове забезпечення (центри з вивчення внутрішнього і зовнішнього ринків, організація ярмарок, виставок-продажів); – розгортання консалтингу (податкового, економічного, юридичного аудиту); – навчання і перепідготовка кадрів; – маркетингова та інформаційна підтримка (створення позитивного образу підприємця через засоби масової інформації); – організація роботи із зарубіжними фінансово-кредитними установами
Фінансово-податкова підтримка	
<ul style="list-style-type: none"> – порядок подання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку; – дозвіл на використання прискореної амортизації; – уведення спеціального (пільгового) режиму оподаткування; – пільгове кредитування високоєфективних інвестиційних проектів, пов'язаних із державними (регіональними, місцевими) інтересами; – забезпечення державним замовленням; – застосування пільгових митних тарифів та інші форми митної підтримки 	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювання банків і страхових компаній до кредитування та страхування малих підприємств; – надання додаткових субвенцій і дотацій регіонам та муніципальним утворенням в якості заохочення за високий рівень розвитку малого підприємництва
Майнова підтримка	
<ul style="list-style-type: none"> – встановлення пільгових умов надання в оренду приміщень і обладнання, що перебуває у державній власності, а також формування державних лізингових компаній; – науково-технічна підтримка 	<ul style="list-style-type: none"> – Надання пільг лізинговим компаніям, які працюють з малими підприємствами; – забезпечення гарантій по кредитах за рахунок державного майна

(розроблено авторами за даними проведеного дослідження)

Для вдосконалення управління процесом фінансового забезпечення регіонального розвитку підприємництва необхідне вирішення таких завдань:

1. Створення сприятливих умов для стабільної діяльності малих підприємств, подолання бар'єрів на шляху розвитку малого підприємництва.

2. Відпрацювання і впровадження прогресивних фінансових технологій підтримки малого підприємництва, консолідація засобів та інструментів для фінансування пріоритетних напрямів розвитку малого підприємництва за територіями, галузями, інтеграція фінансових механізмів малого підприємництва у спільну кредитно-фінансову систему України.

3. Концентрація ресурсів і оптимізація їх використання в роботі об'єктів Інфраструктури підтримки малого підприємництва.

4. Практичне сприяння створенню нових та ефективному розвитку діючих суб'єктів малого бізнесу, зміцнення соціального статусу, підвищення престижу підприємців, розширення інформаційного поля для малого підприємства.

Для ефективного розв'язання вище перелічених завдань необхідне застосування таких функціональних напрямів:

- нормативно-правове забезпечення малого підприємства;

- розвиток прогресивних фінансових технологій підтримки малого підприємства;

- підвищення ефективності використання створеної інфраструктури підтримки малого підприємства й інформаційних систем;

- науково-методичне і кадрове забезпечення малого підприємства, взаємодія із засобами масової інформації та пропаганда підприємницької діяльності.

Отже, діяльність суб'єктів малого бізнесу у багатьох випадках залежить від дій державних і регіональних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий, проте вона стримується макроекономічними умовами.

Основними заходами з удосконалення управління фінансового забезпечення регіонального розвитку

підприємства є стимулювання розвитку підприємства, зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності, створення й використання інновацій, вихід продукції підприємства на закордонні ринки і як результат регіональний соціально-економічний розвиток.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Викладені питання, звичайно, не вичерпують зміст даної проблеми розвитку малого підприємства в Україні. Усе наведене вище засвідчує, що розвиток малого підприємства є складною науковою і практичною проблемою, яка потребує вирішення багатьох завдань як на державному, так і на регіональному рівнях управління. У всьому світі малі й середні підприємства утворюють основний хребет економіки.

Одне з основних питань – це введення такого показника розвитку економіки України як частка у ВВП малого і середнього бізнесу.

1. Частка ВВП, це як фундамент питання, не знаючи цього показника, дуже важко буде зрозуміти, з якою ефективністю працюють нововведення чи реформи (а їх доведеться втілювати в життя), як реагують різні види діяльності на нові закони, та, й у тому числі, дозволить зрозуміти масштаб шкоди від кризи. Уряду потрібно відмовитися від намірів регулювання та контролю розвитку малого і середнього бізнесу. Діючи за принципом невтручання, метою якого є не "допомагати", а не заважати.

2. Слід максимально лібералізувати податкову та регуляторну політику по відношенню до малого і середнього бізнесу.

Тим самим це дозволить розвіяти страхи і переконання, що вести документообіг складно, цей крок викличе взаємну довіру населення та бізнесу до влади, позбавить корупціонерів ще одного способу заробити.

3. Зміни законодавства в сфері оподаткування повинні проводитися поетапно, паралельно проводячи роз'яснювальну роботу. А також важливим шляхом виступає повне зняття податків на 5-10 років, з суб'єктів

підприємницької діяльності, зайнятих у сільському господарстві, тваринництві, відродити м'ясопродукту галузь.

4. Чітко сформулювати програмну підтримку розвитку малого підприємництва, а також стратегічно направлену державну політику стимулювання даного бізнесу, визнаючи її як пріоритетну.

Найважливішим із соціальних ефектів, розвитку малого і середнього бізнесу, є скорочення чисельності найбідніших верств населення, до яких відносяться сільські жителі, працевлаштування фахівців, підвищення їх кваліфікації. Це має як соціальне, так і економічне значення, скорочує витрати суспільства на боротьбу зі злочинністю, соціальний захист, навчання та професійний ріст.

Список використаної літератури:

1. *Артемюв Ю.* Некоторые особенности бюджетной и налоговой систем Швейцарии / Ю. Артемюв / Финансы. – 1995. – № 11. – С. 47-52. 2. *Брызгалин А.В.* Структура (элементы) налога: новое содержание в условиях Налогового кодекса / А.В. Брызгалин / Налоговый вестник. – 2000. – № 4. – С. 19-23. 3. *Вялець О.В., Штиль Н.В.* Забезпечення прибутковості підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища / О.В. Вялець, Н.В. Штиль / Формування ринкових відносин в Україні., 2010. - № 6. – с. 109. 4. *Виговська В.В.* Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В.В. Виговська / Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 59-64. 5. *Вітковський О.С.* Ефективність стратегії диверсифікації діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища / О.С. Витковський / Економіка та держава, 2009. - № 8. – с. 30. 6. *Ворона П.В.* Державна підтримка малого і середнього бізнесу як стимулювання розвитку регіонів (зарубіжний досвід) / П.В. Ворона / Економіка та держава., 2010. - № 6. – с. 80. 7. *Дацюк Л.* Бути чи не бути спрощеному податку / Л. Дацюк / Хрещатик. – 2004. – 14 вересня. – С. 11. 8. Державний комітет статистики України [Держкомстат]. - www.ukrstat.gov.ua. 9. Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва [Держкомпідприємство]. - www.dkpr.gov.ua. 10. *Дрига С.Г.* Програмно-цільовий підхід та інституціональний стан державної політики підтримки малого підприємництва / С.Г. Дрига / Економіка та держава., 2010. - № 2. – с. 11. 11. *Дьорова Л.М.* Економічна сутність фінансового механізму діяльності малих підприємств / Л.М. Дьорова / Економіка та

держава. – 2010. – № 3. – С. 60-62. 12. *Єлисеєв А., Підлужний М.* Використання в податковому плануванні спрощених систем оподаткування / А. Єлисеєв, М. Підлужний / Баланс. – 2002. – № 22. – С. 77-78. 12. *Іванов Ю.Б.* Альтернативні системи оподаткування / Ю.Б. Іванов / Монографія. – Х.: ХДЕУ – Торнадо, 2003. – с. 517. 13. *Кириченко О.А., Ваганов К.Г.* Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / Кириченко О.А., Ваганов К.Г. / Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 103-118. 14. Конституції України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 15. *Крисоватий А.І.* Податкові системи зарубіжних країн / А.І. Крисоватий / – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 257 с. 16. *Майсюра О.М.* Сутність та проблеми розвитку малого підприємства в економіці України / О.М. Майсюра / Економіка та держава. – 2010. – № 2. – С. 61-63. 17. Налоговые системы зарубежных стран / [Под ред. В.Г. Князева, Д.Г. Черника]. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1997. – 191 с. 18. *Онищенко В.О.* Напрями вдосконалення управління процесом фінансового забезпечення регіонального розвитку підприємства / В.О. Онищенко / Формування ринкових відносин в Україні., 2010. - №1. – с. 143. 19. Основы налогового права. Учебно-методическое пособие / [Под ред. С.Г. Пепеляева]. – М.: Инвест Фонд, 1995. – 496 с. 20. *Поліщук В.Г.* Перспективи податкового стимулювання сталого розвитку регіонів України / В.Г. Поліщук / Економіка та держава., 2010. - № 4. – с. 59., 21. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України від 3 липня 1998 року № 727/98/ Офіційний вісник України. – 1998. – № 27. – с. 975. 22. *Ходоніна О.* Єдиний податок: зміни на краще? // Правовий тиждень. – 2008. – № 32(105). 23. <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/01/18/2243>; 24. www.rbc.ua/ukr/newsline/show/v-reytinge-legkosti-vedeniya-biznesa-doing-business-2011-ukraina4112010111500; 25. www.ukranews.com/ru/news/economics/2011/04/08/41098

ТАРАБУКІНА О.Л. – старший викладач Житомирського державного технологічного університету

ЯРМОЛЮК М.Ю. – магістрант Житомирського державного технологічного університету